

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет філології та журналістики
Кафедра історії та культури української мови

СИЛАБУС

вибіркового освітнього компонента

**СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТВОРЕННЯ ІМЕН:
ЛІТЕРАТУРНА НОРМА І ПРАКТИКА**

підготовки бакалавра

Силабус вибіркового освітнього компонента «Сучасні тенденції творення імен: літературна норма і практика» підготовки здобувачів освіти першого (бакалаврського) рівня.

Розробник:

Нестерчук О. Г., доцент кафедри історії та культури української мови, кандидат філологічних наук, доцент.

Погоджено

Гарант ОПІ Українська мова.
Українська та зарубіжна літератури.
Літературна майстерність

Жанна БОРТНІК

**Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри історії та культури української мови,
Протокол № 7 від 14 січня 2026 р.**

Завідувач кафедри

доц. Ірина ЛЕВЧУК

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	А Освіта, А4 Середня освіта ОПП «Українська мова. Українська та зарубіжна літератури. Літературна майстерність» перший (бакалаврський) рівень	Вибіркова
Кількість годин/кредитів 150 / 5		Рік навчання 2
		Семестр 4-ий
ІНДЗ: є		Лекції 10 год.
		Практичні 20 год.
		Самостійна робота 110 год.
		Консультації 10 год.
Мова навчання	українська	
		Форма контролю: залік

II. Інформація про викладача

Прізвище, ім'я та по батькові – [Нестерчук Оксана Григорівна](#)

Науковий ступінь – кандидат філологічних наук

Вчене звання – доцент

Посада – доцент кафедри історії та культури української мови

Контактна інформація: +38(050)7111299, e-mail: Nesterchuk.Oksana@vnu.edu.ua

Дні занять: відповідно до розкладу <http://94.130.69.82/cgi-bin/timetable.cgi>

III. Опис освітнього компонента

1. Анотація освітнього компонента

Вибірковий освітній компонент (ВОК) «Сучасні тенденції творення імен: літературна норма і практика» ОК за вибором для здобувачів вищої освіти всіх спеціальностей першого (бакалаврського) рівня. ВОК має міждисциплінарний характер та спрямований на формування системних знань про сучасний стан української антропонімії, особливості творення особових імен, прізвищ і по батькові, а також на вироблення навичок нормативного вживання та відмінювання антропонімів відповідно до вимог нового Українського правопису.

Програма ВОК узгоджується із завданнями сучасної вищої освіти – підготовкою фахівців, які володіють високим рівнем мовної та комунікативної компетентності, здатні свідомо й коректно застосовувати норми української літературної мови в професійній, науковій, освітній та публічній сферах. Особлива увага приділена співвідношенню літературної норми й мовної практики, аналізу зальних і варіантних форм імен, проблемним аспектам кодифікації та нормативності імен в офіційно-діловому й художньому дискурсі.

За своїм змістом ВОК органічно поєднує такі взаємопов'язані тематичні блоки: теоретичні засади варіантності в ономастиці, сучасні словотвірні та граматичні моделі творень іменних назв, аналіз літературних, розмовних, регіональних та іншомовних варіантів імен, а також практичне опанування норм написання й відмінювання особових імен та прізвищ за правописом 2019 року.

2. Пререквізити. Вибірковий освітній компонент безпосередньо пов'язаний із вивченням різних ОК циклу професійної підготовки, «Української діалектології» на всіх спеціальностях ВНУ імені Лесі Українки.

Постреквізити. Теоретичні знання й практичні навички, здобуті під час цього освітнього компонента, матимуть реальне продовження під час вивчення таких ОК, як «Фонетика і лексикологія української мови», «Морфеміка, словотвір, морфологія української мови».

3. Мета і завдання освітнього компонента

Метою викладання ВОК «Сучасні тенденції творення імен: літературна норма і практика» є формування у здобувачів вищої освіти системних знань про сучасний стан української антропонімії, закономірності творення особових імен, прізвищ і по батькові, а також вироблення вмінь і навичок нормативного вживання, їхнього написання та відмінювання відповідно до вимог української літературної мови й норм нового Українського правопису.

Основними **завданнями** вивчення освітнього компонента є:

- 1) Ознайомлення з теоретичними засадами варіантності як мовного явища та з особливостями її вияву в системі власних назв, зокрема антропонімів.
- 2) Опанування сучасних словотвірних моделей утворення варіантів імен, зокрема повних, скорочених, демінутивних і розмовних форм.
- 3) Засвоєння норм написання та відмінювання імен і прізвищ відповідно до положень Українського правопису 2019 року.
- 4) Розмежування літературно нормативних, стилістично маркованих форм антропонімів у різних типах дискурсу.
- 5) Формування практичних умінь аналізувати й оцінювати вживання антропонімів у наукових, офіційно-ділових, медійних та художніх текстах.
- 6) Розвиток навичок коректного використання особових імен у професійній комунікації, редагуванні текстів та укладанні документів.

Soft skills:

- здатність логічно і критично мислити;
- здатність презентувати результати аналізу мовного матеріалу;
- уміння працювати в команді, у малих групах;
- аргументувати доведення;
- розв'язання проблем та формування ідей.

5. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.	*Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Теоретичні засади творення антропонімів						
Тема 1. Проблеми творення антропонімів у сучасній українській мові	12	2		10		РЗ / 7
Тема 2. Антропонім як об'єкт мовної норми: кодифікація та динаміка	15	2	2	10	1	ДС, РЗ / 7
Тема 3. Словотвірні моделі варіантів особових імен	18	2	2	12	2	РМГ / 7
Тема 4. Запозичені імена та їх варіантність у сучасній українській мові	13		2	10	1	ДБ / 7

Разом за модулем 1	58	6	6	42	4	28
Змістовий модуль 2. Норма, правопис і мовна практика сучасної антропонімії						
Тема 5. Новий український правопис і творення особових імен	17	2	2	12	1	РЗ, ТЗ / 7
Тема 6. Відмінювання особових імен за правописом	17	2	2	12	1	РЗ, ТЗ / 7
Тема 7. Відмінювання прізвищ: нові норми і традиція	15		2	12	1	ТР, ТЗ / 7
Тема 8. Ім'я, прізвище, по батькові в офіційно-діловому та публічному дискурсі	15		2	12	1	РЗ, РМГ / 7
Тема 9. Літературна норма і мовна практика кодифікації антропонімів	15		4	10	1	РЗ, РМГ / 7
Тема 10. Сучасні тенденції та перспективи кодифікації антропонімів	13		2	10	1	РМГ / 7
Разом за модулем 2	150	4	14	68	6	42
Творча робота та ІНДЗ						
Презентація мініпроєкту						30
Всього годин/балів	150	10	20	110	10	100

Форма контролю: ДС – дискусія, РЗ – розв'язування задач, РМГ – робота в малих групах, ТЗ – творче завдання.

6. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів освіти включає більш детальне опрацювання теоретичних основ, вивчення окремих питань, що не були розглянуті у лекціях, підготовку до практичних занять, яка передбачає, зокрема, виконання завдань практичного спрямування, опрацювання додаткової літератури, підготовки мініпроєкту тощо.

Назви тем	Зміст роботи
Змістовий модуль 1. Фонетика і морфологія говірок	
Тема 1. Аналітичний огляд наукових джерел	Опрацювати публікації з проблем творення антропонімів, виокремити основні підходи у творенні імен, кодифікації та динаміки антропонімної норми.
Тема 2. Термінологічний словник з антропоніміки	Укласти глосарій основних термінів ВОК (антропонім, варіантність, кодифікація, демінутив, форманти тощо) з короткими визначеннями та прикладами вживання.
Тема 3. Словотвірний аналіз варіантів особових імен	Подати аналіз самостійно дібраного переліку імен, вказавши їхнє походження. Дібрати варіанти імен, визначивши способи творення, та їхнє функціональне призначення.
Тема 4. Порівняльний аналіз літературних і розмовних форм імен	Зіставити нормативні та загальноживані форми імен. Визначити межі між літературною нормою та мовною практикою, сформувавши висновки щодо допустимості варіантів.
Тема 5. Дослідження варіантності запозичених імен	Проаналізувати іншомовні особові імена у сучасному українському мовленні. Виявити фонетичні, граматичні відмінності імен та їхніх варіантів. Пояснити причини варіантності.
Тема 6. Написання та відмінювання імен, прізвищ, імен	Опрацювати відповідні параграфи правопису щодо написання та відмінювання антропонімів.

по батькові за правописом 2019 р.	Скласти таблицю мовних норм щодо написання та варіантності особових імен, проілюструвати прикладами.
Тема 7. Практикум з відмінювання особових імен	Написати про відмінювання чоловічих і жіночих імен, імен по батькові, проаналізувати складні і проблемні випадки, обґрунтувати вибір форм відповідно до правописних норм.
Тема 8. Практикум з відмінювання прізвищ	Опрацювати відмінювання українських та іншомовних прізвищ. Проаналізувати відмінювання жіночих прізвищ. Виявити типові помилки у мовній практиці та запропонувати нормативні варіанти.
Тема 9. Аналіз уживання імен в офіційно-діловому або публічному дискурсі	Дослідити вживання іменних назв у медіатекстах та публічних виступах. Проаналізувати нормативність вживання імен, прізвищ та по батькові.
Тема 10. Мінідослідження.	Написати дослідження з проблем сучасних тенденцій творення імен і перспектив їх кодифікації.

IV. Політика оцінювання

З інформацією про засади поточного та підсумкового оцінювання у ВНУ імені Лесі Українки можна ознайомитися на сайті Університету (<https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/06/2025.-%D0%9F%D1%80%D0%BE-%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%BE%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D1%96-%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%83%D0%BC%D0%BA.%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%BD%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>).

Політика викладача щодо здобувача освіти:

- кожен здобувач освіти повинен бути присутнім на заняттях;
- пройдений матеріал знати і розуміти;
- правильно характеризувати дослідження здобувачів освіти;
- оцінювати виконану роботу;
- давати рекомендації щодо покращення досліджень здобувача.

Пропущені з поважних причин заняття здобувач освіти має можливість скласти викладачеві в дні консультацій упродовж тижня після виходу на навчання.

Політика щодо академічної доброчесності: здобувач освіти зобов'язаний самостійно виконувати завдання до практичних занять; надавати правдиву інформацію про результати своєї навчальної діяльності; вказувати джерела чужих думок у випадку їхнього використання. Жодна з форм порушення академічної доброчесності не толерується.

Відповідальність за порушення норм академічної доброчесності визначена «Кодексом академічної доброчесності Волинського національного університету імені Лесі Українки» <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kodeks-akademichnoyi-dobrochesnosti.pdf> та «Положенням про систему запобігання та виявлення академічного плагіату в науковій та навчальній діяльності здобувачів вищої освіти, докторантів, науково-педагогічних і наукових працівників Волинського національного університету імені Лесі Українки» <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2025/02/Polozhennya-pro-plagiat-gruden-24.pdf>.

Політика щодо дедлайнів та перекладання: здобувачам освіти рекомендується

відпрацювати пропущені заняття. Терміни підсумкового контролю, ліквідації академічної заборгованості визначає розклад заліково-екзаменаційної сесії.

Можливість визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та інформальній освіті. У випадку якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та інформальній освіті зарахування результатів навчання здійснюється згідно «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/09/2024_%D0%92%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D1%80%D0%B5%D0%B7%D1%83%D0%BB_%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B2_%D0%92%D0%9D%D0%A3_i%D0%BC_%D0%9B.%D0%A3_%D1%80%D0%B5%D0%B4.pdf, зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту ВОК (окремій темі або змістовому модулю).

У неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту ОК (окремій темі або змістовому модулю), дозволяє набрати студенту 10 балів;
- підготовка конкурсної наукової роботи з української мови – 10 балів;
- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт: на I-у етапі - 10 балів, на II етапів - 20 балів.

Можливість отримати додаткові (бонусні) бали. За активну участь у громадському житті факультету здобувач освіти може отримати до 5 додаткових балів з одного ОК.

V. Підсумковий контроль

Форма підсумкового семестрового контролю – залік.

Оцінювання знань здобувачів освіти здійснюємо під час поточного контролю за результатами виконання тих видів робіт, які передбачені силабусом. Завдання із цих видів поточного контролю оцінюються в діапазоні від 0 до 100 балів. У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття (з поважних причин), на консультаціях він має право відпрацювати пропущені заняття та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. У дату складання заліку викладач записує у відомість суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості, як правило, 100. У день складання заліку за основною сесією заборонено проводити додаткові опитування здобувача освіти, а також здобувач освіти не має права доскладати будь-який вид робіт, передбачений силабусом освітнього компоненту.

Повторне складання заліку, у разі отримання незадовільної оцінки, допускається не більше двох разів із освітнього компонента: один раз викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Порядок проведення заліку з освітнього компонента такий: усна відповідь здобувача освіти на 4 питання (перелік питань див. нижче – кожне питання оцінюємо в діапазоні від 0 до 20 балів) та виконання 1 практичного завдання (аналіз творення іменних назв).

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Поняття творення імен у сучасній українській мові.
2. Літературна норма та практика у варіантності імен.
3. Основні типи варіантів імен: фонетичні, морфологічні, словотвірні.
4. Причини виникнення варіантів імен у сучасній мовній практиці.
5. Історичні чинники формування варіантів власних імен.
6. Роль усного мовлення у поширенні іменникових варіантів.

7. Вплив діалектів на сучасне творення імен.
8. Соціолінгвістичні чинники варіантності імен (вік, професія, середовище).
9. Варіантність особових імен у сучасній українській мові.
10. Зменшено-пестливі та згрубілі варіанти особових імен: норма і вживання.
11. Проблема кодифікації варіантів імен у словниках.
12. Відмінювання іменних назв та її нормативна оцінка.
13. Написання та відмінювання імен, прізвищ, імен по батькові за правописом 2019 р.
14. Порівняльний аналіз літературних і розмовних форм імен.
15. Акцентуаційна варіантність імен: норма і звичай.
16. Орфографічна варіантність імен та її унормування.
17. Вплив іншомовних запозичень на творення імен.
18. Українські відповідники до іншомовних імен: проблеми вибору норми.
19. Словотвірний аналіз варіантів особових імен.
20. Особливості творення власних назв у публічному просторі.
21. Мовна мода як чинник появи нових варіантів імен.
22. Варіантність імен у медіатекстах і соціальних мережах.
23. Новий український правопис і творення особових імен.
24. Сучасні тенденції та перспективи кодифікації антропонімів.
25. Оцінка варіантів імен з погляду культури мовлення.
26. Варіантність фемінітивів у сучасній українській мові.
27. Сучасні тенденції у варіантотворенні.
28. Роль мовної політики та правописних змін у формуванні іменної норми.
29. Перспективи розвитку творення імен у сучасній українській мові.

VI. Шкала оцінювання

Оцінювання з вибіркового освітнього компонента здійснюємо за 100-бальною шкалою.

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90–100	Зараховано
82–89	
75–81	
67–74	
60–66	
0–59	Незараховано (необхідне перескладання)

Здійснюючи поточний контроль, вважаємо за доцільне послуговуватися такими нормами оцінювання:

7 балів – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє комплексно й самостійно вирішувати поставлені завдання; вільно, точно та доцільно послуговується спеціальною лінгвістичною термінологією ОК; глибоко розкриває теоретичні положення, пов'язані з творенням імен, літературною нормою та мовною практикою; доречно ілюструє відповідь прикладами, уміє розмежовувати нормативні й ненормативні варіанти. Допускаються 1–2 дрібні неточності, що не впливають на загальну правильність висновків. Завдання виконані на 90 %.

6 балів – ставимо, якщо здобувач освіти уміє комплексно розв'язувати поставлені завдання; правильно й доцільно використовує термінологію; логічно та послідовно викладає

матеріал; ілюструє відповідь прикладами, здебільшого коректно їх інтерпретує; застосовує теоретичні знання на практиці; дотримується вимог до оформлення роботи. Можливі 2–3 неточності або окремі недоліки у формулюваннях чи доборі прикладів, що не спотворюють висновків.

Завдання виконані на 85–90 %.

5 балів – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє достатній рівень знань програмового матеріалу; розкриває основний зміст теми; загалом правильно послуговується термінологією; наводить приклади, однак не завжди повно їх аналізує; частково застосовує теоретичні знання на практиці; робота оформлена відповідно до основних вимог. Допускаються 3–4 неточності або неповнота викладу окремих аспектів. Завдання виконані на 75–85 %.

4 бали – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє посередній рівень опанування матеріалу; відтворює основні теоретичні положення, але без належної глибини; термінологію використовує обмежено або неточно; приклади поодинокі чи частково недоречні; відчуває труднощі в розмежуванні норми й мовної практики; робота потребує уточнень або доопрацювання в оформленні. Завдання виконані на 65–75 %.

3 бали – ставимо, якщо здобувач освіти демонструє фрагментарні знання; розкриває лише окремі аспекти теми; плутає ключові поняття; не вмє аргументовано оцінювати варіантні іменникові форми; приклади відсутні або випадкові; практичні завдання виконані поверхово. Завдання виконані на 50–65 %.

2 бали – ставимо, якщо здобувач освіти має мінімальні уявлення про тему; не розуміє суті творення імен; неправильно використовує або не використовує термінологію; припускається значних фактичних помилок; не може застосувати теоретичні знання на практиці. Завдання виконані на 30–50 %.

1 бал – ставимо, якщо здобувач освіти не володіє навчальним матеріалом; не виконує поставлених завдань або виконує їх формально; відповідь відсутня або повністю неправильна. Завдання виконані менш ніж на 30 %.

VII. Рекомендована література

1. Бучко Д. Г., Ткачова Н. В. Словник української ономастичної термінології. Харків: Ранок-НТ, 2012. 255 с.
2. Нестерчук О. Антропоніми як образний засіб мови художнього тексту (за романом В. Лиса «Стара холера»). *Проблеми гуманітарних наук*: зб. наук. пр. Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія». Дрогобичі: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ ім. Івана Франка, 2023. Вип 53. С. 58-65.
3. Нестерчук О. Вплив апелятивного словотворення на становлення підляських варіантів імен. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Філологія. (на пошану Василя Німчука (до 90-річчя з дня народження) / відп. ред. Ю. Бідзіля. Вип. 2 (50). Ужгород: ПП Данило С. І., 2023. С. 335–342.
4. Нестерчук О. Г. Українська діалектологія: навч. посіб. для студентів факультету філології та журналістики спеціальності 035 «Філологія». Луцьк: ФОП Іванюк В. П., 2023 79 с.
5. Новий український правопис. Київ : ТОВ «Центр учбової літератури», 2019. 282 с.